

Historielied over Graaf Floris en Gerard van Velsen

auteur onbekend, omstreeks 1320, Holland

De Brabantse priester Lodewijk van Velthem wist in het vijfde deel van de [Spiegel historiael](#) (voltooid in 1316) precies te vertellen waarom de Hollandse graaf Floris V in 1296 door een groep edelen werd vermoord: er was een vrouw in het spel geweest. Veel meer zegt hij helaas niet. Tegenwoordig worden er andere verklaringen gegeven voor de moord op de graaf. In het internationale machtsspel van de late dertiende eeuw had Floris vrij onverwachts de kant van de Franse koning gekozen, terwijl hij altijd een bondgenoot van Engeland was geweest. Zijn zoon Jan die hem op den duur zou opvolgen werd nota bene opgevoed aan het Engelse hof. Een aantal Hollandse en Utrechtse edelen spande samen met de Engelse vorst om de graaf gevangen te nemen en naar Engeland te ontvoeren.

Moord

Tijdens een valkenjacht wordt graaf Floris onverwachts overmeesterd en naar het Muiderslot gebracht. De inwoners van het graafschap krijgen echter lucht van de kwade opzet en omsingelen het kasteel. De edelen gaan er vandoor met hun levende buit, maar in de buurt van Naarden gaat het mis: ze lopen in een hinderlaag (een groepje eenvoudige lieden heeft zich in het hoge koren verstopt) en er breekt paniek uit. Voordat iemand het in de gaten heeft, vermoordt Gerard van Velsen de graaf met ruim twintig steken. Had Gerard van Velsen een persoonlijk motief voor deze afrekening? De [officiële geschiedenisboeken](#) uit die tijd vertellen er niets over, maar wel wordt spoedig een liedje gezongen waarin verteld wordt dat graaf Floris de vrouw van Gerard van Velsen heeft verkracht. Had Lodewijk van Velthem dus gelijk toen hij zei dat er een vrouw in het spel was?

Audio file

De eerste 8 coupletten uitgevoerd door Camerata Trajectina

De tekst van het historielied over graaf Floris en Gerard van Velsen.

Wie wil horen een nieu liet,
Hoort toe, ick salt u singen,
Hoe Geeraert van Velsen graef Floris verriet,
't Syn also wonderlijke dinghen.

Graef Floris tot Geraert van Velsen sprak:
'Gheraert van Velsen, ghy moet hijlicken
Al an een weeuwten heeft ghoets ghenoech,
En sy is also suyverlijke.'

'Die schand en schieter mijn nemmermeer,'
Sprack Geraert van Velsen tot synen lantsheer,
'Eer ghy my sout brengen in sulk verdriet,
U ouwe versleten schoenen en wil ick niet.'

'Gheraert van Velsen myn lieve neef,
Had ghy die woortgens wat beter beleydt,
Al had ghy by u ridders hals ghesworen,
Ghy sultse draghen ist u lief of leydt.'

Een korte wijl en was daer niet lang,
Geraert van Velsen ging een huysvrouw trouwen.
Graef Floris schreef Geraert van Velsen eenen brief,
Dat hi tot hem komen soude.

Gheraert van Velsen dorst het laten niet,
Hy deed dat syn lantsheer hem riet,
Hy reed an gheen landsdouwe.
Dewijl sliep die graef al van Hollandt, by syne over schoone vrouwe.

Sy riep so luyt: 'Kraft en ghewelt,
Wat doet ghy mijn edele landsheere?
Wasser een ander op mijn ghestelt,
Ghy soudt hem met u swaert af keeren.'

Krijten en karmen mocht haer baten niet.
Haer eer most sy daer laten.
Doe hy syn willetgen hadde ghedaen,
Doe reed hy t' Uyttert al inde baen.

Wie wil een nieuw lied horen,

luister, ik zal het voor u zingen,
hoe Gerard van Velsen graaf Floris verried,
het is een opzienbarende geschiedenis.

Graaf Floris sprak tot Gerard van Velsen:
‘Gerard van Velsen, u moet in het huwelijk treden
met een weduwe; ze is rijk genoeg
en fatsoenlijk bovendien.’

‘Die schande zal mij nooit gebeuren,’
zei Gerard van Velsen tot zijn landsheer,
‘dat u mij een dergelijk leed zou aandoen,
ik hoef uw oude, versleten schoenen niet.’

‘Gerard van Velsen, mijn beste vriend,
u had wat beter op uw woorden moeten passen,
al had u uw leven op het spel gezet,
u zult ze (die schoenen) dragen, of u wilt of niet.’

Kort daarna
trad Gerard van Velsen in het huwelijk.
Graaf Floris schreef Gerard van Velsen een brief
waarin hij hem opdroeg bij hem te komen.

Gerard van Velsen durfde het niet te weigeren,
hij deed wat zijn landsheer hem opdroeg
en begaf zich naar gindse landstreek.
Intussen sliep de graaf van Holland bij Gerards bijzonder mooie vrouw.

Zij riep luid: ‘Verkrachting en geweld,
wat doet u nu, mijn edele landsheer?
Als iemand anders mij zo behandelde,
zou u hem met uw zwaard verdrijven.’

Huilen en kermen mochten haar niet baten,
haar eer verloor ze bij die gelegenheid.
Toen hij zijn wil had gedaan,
begaf hij zich op weg naar Utrecht.

Liedbundels

Het vroegste boek waarin dit lied is afgedrukt, stamt uit 1591. Maar de tekst zelf is veel ouder. Vermoedelijk werd het lied in de vroege veertiende eeuw - dus niet zo lang na de moord - al gezongen. Het populaire lied inspireerde ook latere dichters, want er zijn op dezelfde muziek diverse bewerkingen ontstaan. Dat gebeurde omstreeks 1400, 1500, 1600 en 1700. Een van de oudst bekende versies van het lied staat geschreven op een schutblad van een vijftiende-eeuws manuscript. De versie op dit schutblad komt waarschijnlijk ook uit de (late) vijftiende eeuw. Het lied werd opgenomen in diverse gedrukte liedbundels, en in de zeventiende eeuw werd het - met een paar andere liederen - op een gevouwen blad los verkocht op de hoek van de straat. Het verhaal van de verkrachting werd zo populair dat vanaf de vijftiende eeuw zelfs officiële kronieken er melding van maken. Op den duur werden er prenten gemaakt van scenes uit het lied en er verschenen toneelstukken. P.C. Hoofts [Geeraerdt van Velsen](#) (1613) is daarvan het beroemdste. Graaf Floris V is door dit alles uitgegroeid tot de beroemdste Hollandse graaf uit de middeleeuwen.

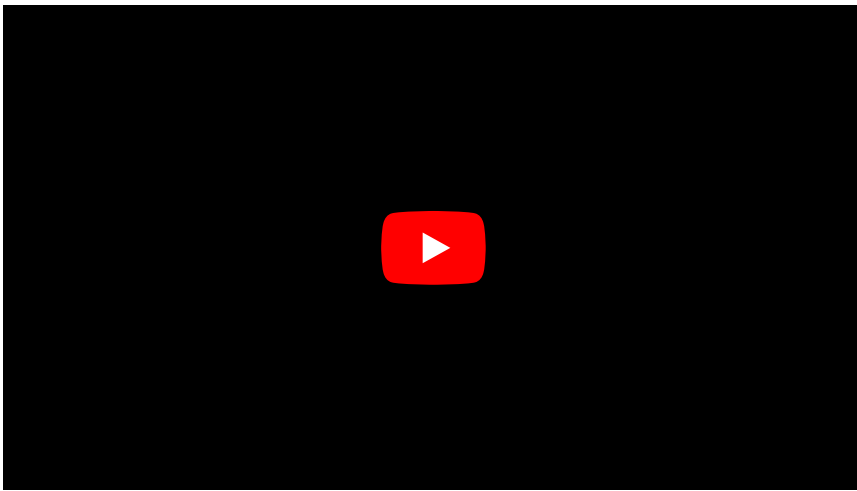
SchoolTV: Floris V vermoord - Door wie en waarom?

Een filmpje van SchoolTV dat dieper ingaat op de geschiedenis rondom de moord op Floris. De focus ligt op de politiek die de graaf voerde in de tijd voordat hij vermoord werd.

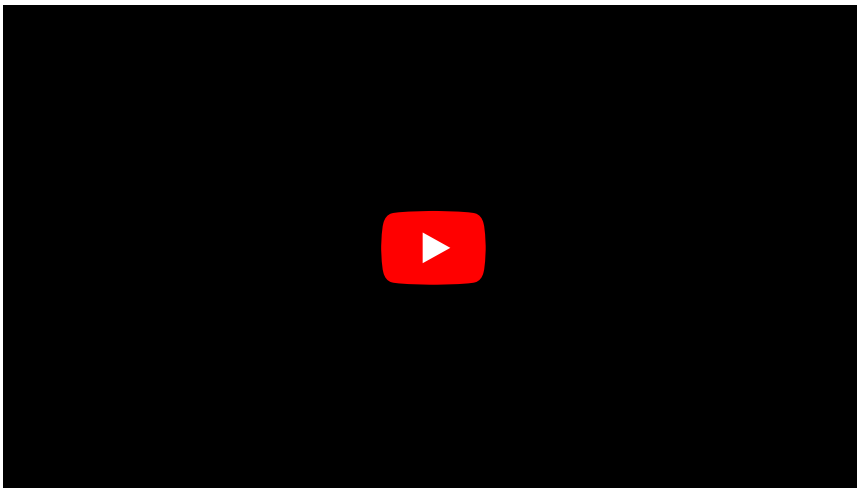

Camerata Trajectina - History Liedt van Graef Floris ende Geraert van Velsen (ca 1400)

Hierboven is een fragment te luisteren van de uitvoering die Camerata Trajectina van het Historielied maakte. Een volledige versie van hun uitvoering is hier te beluisteren.

Ook volkszanger Marc Winter maakte een lied over de geschiedenis rondom Floris V, dit deed hij in 1974. Zie je overeenkomsten en verschillen met het middeleeuwse Historielied?

Verder lezen

- Wie geïnteresseerd is in Middelnederlandse historieliederen vindt er een heel stel bijeen in [Middelnederlandse historieliederen](#). Toegelicht en verklaard door C.C. van de Graft. Epe, 1904 (fotomechanische herdr. Arnhem, 1968), waaruit bovenstaand lied (met een paar kleine wijzigingen) is overgenomen.
- De complete tekst van het lied is te vinden via [vogala.nl](#). Ook de volledige versie van de versie van Camerata Trajectina is daar te vinden.
- Wim van Anrooij heeft een artikel geschreven over middeleeuwse liederen die na de moord op Floris V zijn geschreven, ook dit lied wordt er in genoemd: Wim van Anrooij, 'Liederen over de moord op Floris V (1296)', *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 116 (2000), [p. 49-70](#).
- Wim van Anrooij heeft nadien meer over het lied geschreven, zie bijvoorbeeld: Wim van Anrooij, 'Het korte lied

over de moord op graaf Floris V. Een nieuwe versie in het Handschrift-Jochems', *Spiegel der Letteren* 44 (2002), p. 299-321.

- Floris V, zijn moord en zijn doorwerking op de Middelnederlandse literatuur worden ook besproken in *Stemmen op schrift* en *Wereld in woorden* van Frits van Oostrom. Zie: Frits van Oostrom, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300*. Amsterdam: Bert Bakker, 2016, [p. 512-530](#); Frits van Oostrom, *Wereld in woorden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1300-1400*. Amsterdam: Bert Bakker, 2013., [p. 57-63](#).

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/historielied-over-graaf-floris-en-gerard-van-velsen>